

labutxaca

GEMMA LIENAS

Atrapada al mirall

Gemma Lienas

Atrapada al mirall

Empúries
Barcelona

© Gemma Lienas, 2007

La primera edició d'aquesta obra es va publicar
a Empúries l'any 2007

Primera edició en aquest segell: setembre del 2017

© d'aquesta edició: Edicions 62, s.a.,
labutxaca

Fotocomposició: Moelmo, s.c.p.

Impressió: Liberdúplex

DIPÒSIT LEGAL: B. 1.295-2018

ISBN: 978-84-17031-17-6

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de
l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació
pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa
a les sancions establertes per la llei.

Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos
Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar
algun fragment d'aquesta obra

(www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47).

Tots els drets reservats.

LA LAURA ÉS MORTA.

La notícia em va arribar inesperadament a través d'un missatge de l'Anna, la seva mare, gravat al contestador del meu mòbil. Aquella informació tan breu em va penetrar al cervell com si m'hi haguessin clavat amb força un punxó.

Li vaig maleir els ossos, a l'Anna, tan sintètica. La Laura és morta. Així, amb una frase de quatre paraules, i prou.

Una frase que m'havia deixat una taquicàrdia vertiginosa a les venes del coll, la gola engarrotada al voltant d'un crit silenciós.

Res no em feia sospitar que rebria una comunicació tan tràgica aquell migdia de setembre de cel blau, estranyament blau a l'Europa central. Acabava de sortir de la biblioteca universitària d'Estrasburg, on havia estat consultant els arxius de la Segona Guerra Mundial. Mentre tornava a connectar el meu telèfon mòbil, vaig vorejar la plaça de la République per dirigir-me al moll. Volia observar sense presses l'edifici on el meu testimoni supervivent de la repressió nazi, Joseph Berg, havia viscut durant els últims seixanta-un anys. Justament pensava en ell i en el seu captiveri a Mauthausen, quan vaig notar la vibració indicant-me l'entrada d'un missatge. La meva reacció immediata va ser dir-me que rebia un

avís de Monsieur Berg citant-me de nou, tal com m'havia promès en la nostra primera i única trobada. M'havia assegurat que la seva salut de nyigui-nyogui no seria cap impediment perquè poguéssim continuar parlant del seu pas per l'infern nazi. Jo, però, tenia por que la seva mala salut ens jugués una mala passada i em privés d'aquell cronista excepcional. De fet, aquesta inquietud ja l'havia experimentada amb intensitat dies abans de veure'l i era la que m'havia impulsat a trastocar els meus plans al darrer moment. Va ser quan només faltaven dues setmanes perquè volés de San Francisco a Barcelona que un dia em vaig llevar al meu apartament de Palo Alto amb la intuïció d'un desastre imminent. Tot d'una em va semblar que Joseph Berg no aguantaria fins que jo m'hagués acomodat a Barcelona. No aguantaria fins que estigués disposada a volar a Estrasburg per parlar amb ell del que era l'objectiu principal d'aquell meu any sabàtic a Europa: els camps d'extermini i de concentració durant la dominació nazi. Convençuda que la premonició era gairebé una certesa, no m'ho vaig rumiar ni dos segons: vaig rectificar el bitllet. Un canvi fàcil però caríssim. I també vaig aconseguir concertar una primera cita amb l'expresoner a través de Madame Berg per a la mateixa tarda de la meua arribada. No vaig avisar ningú de la modificació dels meus plans, ni tan sols la Laura, que no estava al corrent del meu calendari. Després d'això, abans d'agafar el vol el vint-i-tres de setembre, encara em quedava molta feina per fer, principalment posar ordre, perquè els amics amb qui havia acordat un intercanvi d'apartaments i que em cedien el seu a la Vila Olímpica de Barcelona trobessin el meu en condicions. I també havia d'acabar de preparar l'equipatge mínim que m'acom-

panyaria, ja que la resta l'havia facturat dies abans perquè em precedís per mar.

Deixant enrere la biblioteca, vaig treure'm l'aparell de la butxaca ironitzant sobre el fet que un mòbil em relligués a Mauthausen. Aleshores vaig veure que no, que la bústia de veu indicava el número que corresponia a la Laura. Vaig somriure. Tot i la meva anarquia vital, la meva amiga, com sempre, com quan érem nenes i m'empenyia a reservar-me temps per als deures escolars, estava llesta per aportar unes quantes dosis de capacitat organitzativa. Jo era conscient que no li havia facilitat la tasca; no li havia contestat cap dels seus últims correus electrònics. Ni els seus ni els de ningú que no requerís una resposta urgent.

Per recuperar el missatge, vaig marcar el número de la bústia de veu. Vaig recolzar-me a la barana del moll mirant les aigües de l'Ill, en les quals nedava una parella de cignes amb la pollada nascuda durant la primavera i vaig disposar-me a escoltar el probable retret cordial de la Laura. En comptes d'això, però, vaig sentir la veu de l'Anna dient-me amb quatre paraules que la seva filla, la meva amiga, era morta.

Durant una estona, no sabia dir quanta, em vaig aplicar a fabricar ràbia a dojo contra l'Anna i el seu laconisme indiferent.

Vaig mirar el riu, que baixava plàcid. Un dels pollets de cigne, lleig i gris com el del conte d'Andersen, s'havia enfilat a l'esquena d'un dels seus progenitors i es deixava portar. Les fulles dels castanyers plantats al llarg del moll tremolaven en l'aigua. Era impossible que la Laura fos morta. Per força, havia de tractar-se d'un error.

Aquest pensament va alentir el ritme dels batecs del meu cor.

Mentre la tesi del malentès m'afluixava els músculs, vaig seleccionar el número de la Laura i hi vaig connectar. Va sortir la bústia de veu: «Hola, sóc la Laura, no et puc atendre. Deixa el teu missatge». L'hi vaig gravar: «Truca'm de seguida que puguis. És urgent.» Aleshores vaig marcar el número de casa seva, però també hi tenien el contestador. Vaig deixar-hi el mateix avís, ara amb veu vacil·lant. Com que no tenia el telèfon de la seva mare, ni el de la feina del seu home, només em quedava provar-ho al despatx d'ella.

—Bellido i Lorente, atelier d'arquitectura. Bon dia.

—¿Puc parlar amb la Laura?

La recepcionista va emmudir durant un instant prou llarg perquè ja no em quedés cap dubte. Vam parlar totes dues alhora:

—És morta la Laura, ¿oi?

—¿Amb qui parlo?

—Sóc la Gina. La Gina Crespo. La seva amiga dels Estats Units.

—Perdoni, senyora Crespo. No l'he reconegut. Em sap greu dir-li, però sí, la Laura... ha mort.

Un regust metàl·lic em va inundar la boca. Vaig empassar-me un glop de saliva, amargant. I, finalment, amb una caricatura de la meua veu vaig demanar com. ¿Com havia pogut morir-se?

—Un accident, senyora Crespo. Abans-d'ahir a la nit.

Vaig insistir per tenir-ne més detalls. La noia, però, només repetia que havia estat un accident. Vaig imaginar que de cotxe, i aleshores em va venir al cap que potser no anava sola.

—¿I en Bàsil i el nen? —vaig preguntar.

—El seu marit i el seu fill estan bé.

Volia parlar amb en Sergi, tot i que, com ja suposava, no va ser possible ja que no hi era. Havia anat a fer costat als parents, no només perquè era el soci de la Laura, sinó també un dels millors amics.

La recepcionista no podia afegir res més, tret que el funeral se celebraria l'endemà, encara no sabia el lloc ni l'hora.

Quan vaig penjar, la irritació contra l'Anna havia desaparegut. Estava furiosa amb mi mateixa. Jo era l'única idiota, l'única que havia decidit canviar el destí de la meua primera parada. Si no hagués estat tan capficada per parlar amb en Berg al més aviat possible, hauria volat directament a Barcelona i qui sap si els esdeveniments haurien estat els mateixos.

Vaig desfer el camí del moll i després, en comptes de vorejar el centre de la ciutat pel perímetre marcat per un dels braços del riu, vaig escurçar la tornada cap a l'hotel creuant la part vella pel carrer dels Jueus i l'avinguda de les Alabardes. Volia arribar a la Maison Rouge de seguida per preparar l'equipatge mentre mirava d'avançar la tornada, si era factible per al mateix dia.

Lamentablement no hi havia cap plaça lliure per tornar a Barcelona fins l'endemà a les set del matí en un vol que feia escala a Munic i aterrava a Barcelona a les onze toques. No tenia cap altra alternativa, llevat que estigués disposada a llogar un cotxe i conduir unes onze hores, cosa que el meu encara accentuat jet lag desaconsellava.

Per aprofitar la tarda, vaig anar a fer un volt per la Petite France, on, si feies abstracció dels turistes, que com jo es deixaven subjugar per la pau del lloc, et senties transportada

uns quants segles enrere. Un barri de carrerons estrets, amb canals i rescloses, i cases d'entramat de fusta. Un barri deliciós de nom força indigne. En el passat, els francesos tenien fama de fogosos i, per això, les malalties venèries eren conegudes com el «mal francès». A primers del xvi van construir al barri un hospital per a sifilítics que aviat va ser estigmatitzat amb el sobrenom de «la Petita França», que va acabar per designar tot l'espai que envoltava la institució sanitària.

Vaig passejar-hi. El pont giratori, que permetia alternativament el pas de vianants i el de les barcases. Les rescloses i el seu mecanisme enginyós. Els ponts coberts.

A les set vaig entrar en un winstub a fer un sopar lleuger, que cap alsacià hauria considerat un àpat de debò. Vi del Rin i formatge münster amb comí. I mentre paladejava el primer glop d'aquell blanc fet amb Gewürztraminer, vaig pensar que aquella era una de les moltíssimes qüestions que havien assassinat la història d'amor entre en Derek i jo. Massa diferències «irreconciliables» que a cap jutge no li ho haurien semblat. Si aleshores hagués estat assegut al meu costat, hauria malmès el vi afegint-hi uns quants glaçons i, després, m'hauria espatllat el plaer fent-me notar la poca dolçor de la marca triada. En vaig fer un altre glop.

Esperava que em servissin el münster calent quan vaig recordar que encara no havia tingut esma per telefonar als Berg i avisar-los que me n'anava molt abans del previst. Ho vaig fer aleshores. La senyora Berg, com sempre molt educada, em va enviar les seves amitiés i les del seu home després que acordéssim que més endavant els faria una trucada per concertar la segona entrevista. Vaig imaginar-lo a ell assegut a la butaca d'orelles a la vora dels grans finestrals que donaven al riu.

Vaig creuar els dits perquè la mort no tornés a posar-se en el meu camí i m'esgarrés el plaer de parlar de nou amb aquell arquitecte jueu que havia vist com es consumien gairebé quatre anys de la seva vida en camps de concentració, primer a Struthof-Natzweiler, després a Mauthausen. La llarga tarda que vaig passar escoltant-lo, em van impressionar vivament la fermesa i la serenitat amb què era capaç de contar les barbaritats que hi va viure i veure. Jo sabia que Struthof-Natzweiler havia estat construït als Vosges, després de l'ocupació d'Alsàcia per l'exèrcit alemany. En Berg em va explicar que en quatre anys van passar-hi prop de quaranta mil persones, entre les quals ell mateix, i que només quinze mil en van sortir amb vida. Després d'estar-s'hi dos anys, el 1943 va ser traslladat a Mauthausen, d'on seria alliberat el maig del 1945.

«Em van ingressar en un hospital de Viena», em va aclarir mentre em sotjava amb la seva mirada blava i líquida, «perquè em refés. I, uns mesos més tard, quan vaig haver recuperat pes i perdut les xinxes i els microbis, vaig tornar a Estrasburg a reunir-me amb la Madeleine.»

Aleshores els seus ulls aquosos van mirar, carregats de tendresa, la seva companya.

«Ella no confiava pas que fos viu. No tenia notícies meves des de feia dos anys», va afegir amb un cert pessigolleig a la veu, com si encara fos capaç de sentir les emocions de seixanta-un anys enrere.

«Si només em deixessin triar un moment de la meua vida, seria aquest: el dia que la Madeleine i jo vam poder tornar a abraçar-nos», va remarcar. «La possibilitat d'aquella trobada era el que m'havia mantingut viu durant el meu captiveri», va declarar.

«¿Sap?, en l'univers concentracionari, qui té un motiu poderós per viure té un escut contra els botxins. Amb això no vull dir que l'escut fos infal·lible, però la premissa és certa si s'inverteixen els termes: qui no tenia un escut sucumbia sense remei.»

En Berg se'm va quedar mirant amb insistència. Jo no vaig dir res, donant per fet que alguna idea notable bullia en la seva ment.

Per fi, va parlar: «Perdoni que m'immisceixi en el seu treball, senyora Crespo, però ¿no creu que faria bé de canviar-ne l'orientació? Vull dir que, de treballs històrics sobre els camps nazis, n'hi ha moltíssims. En canvi, que jo sàpiga, no hi ha treballs —treballs de recerca, em refereixo, i no pas testimonis d'antics presoners— que acreditin els mecanismes psicològics que permeten sobreviure a l'horror.»

Em va aturar amb la mà, just quan era a punt de respondre-li que jo no era psicòloga, ni antropòloga, sinó doctora en història, especialitzada en l'esclavitud als Estats Units, disposada a ampliar els meus coneixements capbussant-me en els camps de concentració durant aquell sabàtic que repartiria entre la Universitat d'Estrasburg i la de Barcelona.

En Berg va continuar: «Ja sé que vostè és especialista en els esclaus de les plantacions de cotó i de tabac, però, precisament per això, crec que hauria d'estudiar no tan sols els mecanismes psicològics dels presoners, sinó també, i sobretot, els mecanismes dels dominadors. ¿No s'ha plantejat mai com va ser possible que tots aquells esclaus afroamericans que conreaven la terra amb eines que podien ser usades com a armes no es revoltessin contra els seus explotadors?»

No li ho vaig dir, però vaig pensar que i tant que m'ho

havia plantejat, encara que només fos perquè la lectura d'obres d'alguns dels meus col·legues, per exemple les d'Orlando Patterson, m'havien obert els ulls respecte a la qüestió, tot i que mai no m'havien impulsat a investigar en aquest sentit.

En Berg continuava oferint-me arguments parlant-me del gueto de Varsòvia. «Quan el gueto es va formar», va relatar, «el van situar en una superfície que només representava el dos i mig per cent de la ciutat; i en aquest espai mínim els alemanys hi van entaforar gairebé quatre-centes mil persones, que aleshores encara no estaven debilitades com ho estarien en poc temps per culpa del racionament salvatge dels aliments. ¿Per què», va insistir en Berg, «totes aquelles persones no van rebel·lar-se contra els alemanys? ¿Per què van acceptar submisament ser tancades al gueto?»

En Berg no esperava cap resposta meua. Va dir, «perquè per reduir una persona a la condició d'esclau no calen armes ni violència física, només calen tècniques de violència psicològica. I una d'aquestes tècniques consisteix a menysprear la persona fins que arriba a interioritzar aquest menyspreu de tal manera que se'l creu, que es creu una merda... no-res».

El senyor Berg es va aturar com si se sentís confús per la seva exaltació, que s'havia traduït en una paraula —merde— gens pròpia del seu vocabulari il·lustrat.

Va emmudir uns instants, amb la mirada perduda en les capçades dels castanyers. La seva dona l'observava, amatent, sense obrir la boca, però amb el cos en tensió.

En Berg va respirar fondo i va continuar, amb un to més calmat: «¿Vostè sap què és sentir-se desposseït de la huma-

nitat, convertir-se en una cosa.³ Aquesta impotència, aquest sentiment d'inutilitat, sumada al poder absolut de l'altre, és l'autèntica clau de la dominació.»

Quan acabava la darrera copa del vi del Rin em vaig adonar que les tesis d'en Berg i, sobretot, la fermesa de la seva veu i la convicció de la seva mirada, havien penetrat en el meu cap i havien fet fer un gir al plantejament del meu treball de recerca. Vaig treure l'agenda i vaig anotar que a Barcelona buscaria especialistes en violència i comprovaria si era factible aquella nova orientació en el meu sabàtic.

Era obvi que preferia qualsevol cosa abans de pensar en la Laura.

Vaig despertar-me amb les cervicals una mica menys rígides que la nit anterior, però el cap espès pels efectes del canvi horari i, sobretot, perquè m'havia pres una dosi doble de l'ansiolític que m'havia receptat la psiquiatra amb motiu del meu divorci. Va ser una prescripció inútil en aquells moments perquè perdre de vista en Derek i la casa que havíem compartit durant quatre anys no va resultar traumàtic. Amb tot, la psiquiatra es va entossudir a fer-me la recepta, que jo només vaig considerar oportuna just després de planificar el meu sabàtic a Europa i avaluar els efectes dels vols transatlàntics sobre els nostres rellotges biològics. El que mai no m'hauria imaginat quan vaig anar a la farmàcia de Menlo Park a comprar les píndoles és que servirien per estabornir-me la consciència i no haver de pensar en la Laura. Sentia el dolor de la seva mort concentrat en una contractura entre les cervicals i l'espatlla dreta que m'impossibilitava girar el cap

per mirar enrere. Una metàfora rodona. Em negava a recordar el meu passat amb la Laura.

Em vaig llevar tan de pressa com m'ho va permetre la boira del meu cap. Era un quart de sis, i a dos quarts em recollia el taxi per dur-me a l'aeroport. Ja en el vehicle, vaig connectar el meu telèfon mòbil. Hi havia un altre missatge de l'Anna, ara des d'un número desconegut, probablement el seu. Aquest cop, la veu de l'Anna era menys seca però plorosa. Em deia que no estava gens segura que fos a l'altra banda de les gravacions, però que s'hi arriscava de nou. I em feia saber el lloc i l'hora del funeral. Vaig comprovar que, si la companyia aèria tenia a bé sortir puntualment, podria arribar a mitja cerimònia.

Mentre recollia la targeta d'embarcament, vaig mirar d'evocar la fisonomia de l'Anna. Amb la de la Laura no m'hi atrevia. La recordava amb una complexió física més aviat com la meva: potser menys alta, però igual de fibrosa. De les seves dues filles, només la Raquel s'hi assemblava. La Laura, en canvi, tenia més retirada al pare, de formes arrodonides i suaus. Quan érem petites, l'Anna ens ho deia sovint: «Sembla més filla meva la Gina que no pas tu, Laura. A veure si resultarà que algú va fer un canvi de bressol...» La Laura s'ho agafava com un afalac, ja que tenia debilitat pel que ella considerava el glamur de la meva mare. A mi, em passava el contrari: hauria donat una mà, o qualsevol dels viatges que la Laura tant m'envejava, per haver estat filla de la família Bellido, una família tan diferent de la meva. La meva era ben poc convencional, amb un pare i una mare bohemis. Eren fotògrafs, itinerants, de vegades rics i d'altres sense un ral, que mai no haurien d'haver-se reproduït perquè en tenien

prou amb el seu ofici artístic i la seva mútua companyia. Però vaig néixer jo, i em van incorporar, una mica com una rè-mora, al seu anar i venir pel món. Vam viure a Bolonya i a Nàpols, ja que Itàlia era la terra d'origen de la meva mare, Paola Molinari; vam passar una temporada a Tolosa i, finalment, quan jo tenia vuit anys, vam recalar a Barcelona, la ciutat del meu pare. Allí van decidir establir-s'hi un temps, el mínim necessari perquè jo pogués completar els estudis obligatoris. Amb tot, no ho van resistir: després de celebrar els meus dotze anys, van tornar a anar-se'n aquesta vegada en direcció a Irlanda, i a mi em van deixar en mans d'una àvia que va claudicar aviat a favor de la família Bellido, cosa gens estranya si considerem que el pare, la mare, la Laura i la seva germana havien estat la meva família d'adopció d'ençà de la nostra arribada. Tant com xalava la Laura amb el caràcter aventurer de la meva mare, sospirava jo per una mare amb temps per a mi, dedicada a la seva professió però també a la família. I l'Anna es dosificava aparentment sense dificultats entre les tres noies, el seu home i les classes a la facultat. «Quan sigui gran seré professora d'història, com la teva mare», li deia sempre a la Laura. I ella responia que es faria fotògrafa. Jo ho vaig complir: ja feia uns quants anys que me n'havia anat a Stanford per matricular-me en un màster i m'hi havia quedat al departament d'història, primer com a lectora, després com a professora associada i, per últim, com a full professor. La Laura, en canvi, no va dedicar-se a la fotografia sinó a l'arquitectura. Ella explicava que s'hi havia interessat a través de les piles d'imatges d'edificis d'arreu del món capturats per l'objectiu de la meva mare, però sempre em va semblar una motivació inventada a posteriori.

Vaig entrar al tanatori quan la cerimònia feia ben bé deu minuts que havia començat. Vaig pensar que, si es reduïa a una d'aquestes modernes funcions impersonals, no trigaria gaire a acabar-se. Com que no gosava tirar cap endavant perquè la maleta de rodes grinyolava massa en aquell local tan silenciós, em vaig quedar a la vora de la porta, des d'on podia observar bé el taüt de fusta fosca i amb nanses daurades. Vaig respirar alleugerida: com era lògic, la tapa ja era abaixada. Arribar tard m'havia estalviat haver d'anar a la sala on la família havia vetllat la Laura. Afortunadament no havia hagut de passar pel tràngol de contemplar la meva amiga morta. No sabia gaire bé quin era el protocol en aquests casos, però suposava que no voler donar una darrera ullada a la difunta podia interpretar-se com una falta de delicadesa o d'interès i, no obstant això, m'hauria sentit incapaç de mirar una Laura que ja no devia ser ella.

L'acte portava camí de no ser un estereotip. Es notava que algunes persones s'hi havien implicat a fons: hi havia lectures de textos creats expressament per a l'ocasió. Just aleshores en llegia un la seva germana, la Raquel. No feia bona cara, però donades les circumstàncies era el més previsible. Com que tenia sis anys menys que la Laura i jo mateixa, vaig calcular que en tenia vint-i-nou, tot i que semblava un pèl més gran, tal vegada per l'expressió fatigada i trista. No m'estranyava que la desaparició de la germana representés una càrrega insuportable per a ella; sempre havia estat una noia molt impressionable i excitable. Una dona d'extrem, subjectiva i imaginativa. Aquestes dues característiques eren les que la convertien en una pèssima ajuda en moments difícils però, possiblement, n'havien fet la professional presti-

giosa que era en l'àmbit del disseny tèxtil, on els seus estampats per a tovalloles, llençols i draps de cuina anaven molt buscats.

La Raquel va llegir un text breu en què repassava mínimament la vida en comú de totes dues, fent èmfasi en la infantesa i mencionant-me també a mi. Concretament, va esmentar el dia que havia aparegut amb la meua maleta de quadres per instal·lar-me a casa d'ells. Va recordar que la Laura m'havia regalat la seva camisa de dormir preferida i ella, imitant-la, el seu ós de peluix. Aquella referència al meu pas per la família em va remoure els sentiments i em fa desfer el nus amb el qual els havia lligat des de la tarda abans. Em vaig posar a plorar. La Raquel també s'eixugava els ulls de tant en tant amb un mocador de paper.

Vaig sentir que algú m'agafava del braç i mormolava:

—Vine.

Vaig alçar el cap i vaig veure que en Sergi, el soci de la Laura, m'empenyia suaument.

—La maleta —vaig excusar-me en veu baixa.

—Ell se n'ocuparà —va dir-me mentre li feia un senyal a un home jove assegut en un banc pròxim a nosaltres—, ¿oi?

L'altre va fer que sí amb el cap i va estirar la maleta cap a ell.

Encara plorant, em vaig deixar portar per en Sergi fins a la segona filera. Em vaig eixugar les llàgrimes i vaig aconseguir controlar el plor.

Vaig mirar al meu voltant. Al davant hi havia el taüt de la meua amiga, amb un ram de líliums blancs i grocs d'olor excessiva. Al primer banc, hi era en Bàsil, sense el nen, esclar. Vaig sentir una punxada de pena molt intensa pel nano més

que no pas pel pare. Al capdavall, un adult tenia més defenses i es podia refer millor. ¿O no?, em vaig demanar observant el desconsol d'en Bàsil. Plorava silenciosament. Tenia els ulls inflats, la cara demacrada i pàl·lida amb una barba de més de dos dies, que li donava un aire descurat i poc atractiu. Ell, que n'era tant...

Al costat d'en Bàsil hi havia una cadira buida, la de la Raquel, i després s'asseia l'Anna. Em va costar reconèixer-la. És veritat que feia anys que no la veia. A més, en feia set que havia enterrat el seu home, amb qui havia tingut una relació carregada de complicitat i de tendresa i que, per tant, hauria pogut suposar que aquella dona a la vora de la seixantena ja no tindria l'aspecte juvenil de sempre. Amb tot, la seva aparença em va inquietar i em va fer sentir culpable per haver-li dedicat tan poc temps d'ençà que me n'havia anat a viure a Califòrnia. S'havia aprimat molt, i dos grans solcs li baixaven des del nas fins a banda i banda dels llavis. Duia una cabellera no gaire llarga, llisa i completament grisa i unes ulleres de muntura metàl·lica de color platejat i cap de les dues coses l'afavoria en absolut. Se la veia abstreta i rígida. Vaig tenir la impressió que la rigidesa li venia del dolor i vaig entendre que només hagués estat capaç de deixar-me gravades quatre paraules al mòbil per comunicar-me la mort de la Laura.

La Raquel havia acabat de llegir el seu text i va tornar cap al lloc. Venint, em va veure i, abans d'asseure's, es va girar per fer-me un petó.

—Quel! —vaig dir-li usant el diminutiu amb el qual la cridàvem de petita i agafant-li la mà—. Estic tan trista...

Com donant-me a entendre que ella sentia el mateix, va moure el cap i dues llàgrimes van caure a terra. Es va tombar

i es va asseure. Discretament, va fer un gest a la seva mare, que es va girar.

—Gina, filla! —va dir, amb una alegria evident a la veu, tot i el rictus amarg dels ulls.

—Ho sento, ho sento molt —li vaig dir sense poder evitar que la veu em tremolés.

L'Anna va prémer els llavis.

Mentrestant, en Sergi s'havia col·locat darrere del micròfon i havia començat a llegir el seu text, que va resultar com ell: desgavellat, enjogassat, distès i tendre. En Sergi, amb els seus eternals cabells despentinats i llargs, ara amb unes quantes vetes blanques. En Sergi i les seves camises poc serioses, segurament no del tot escaients amb la seva condició d'arquitecte de renom. En Sergi i el seu somriure de nen terrible.

En Sergi va finalitzar aquella lectura que posava una mica d'escalfor al pit, va alçar el cap i va mirar-nos durant uns instants sense dir res. Aleshores, inesperadament, es va adreçar a mi:

—Gina, potser voldries dir alguna cosa...

La meva primera reacció va ser negar-m'hi, però, de sobte, l'estrofa d'una cançó de la Barbara em va venir al cap i vaig pensar que a la Laura li hauria agradat cantar-la amb mi.

Vaig demanar pas a l'home corpulent assegut al meu costat, l'americana del qual semblava cordar-li amb dificultat, i vaig sortir del banc per davant d'un altre home vestit molt polidament, com si fos el cap de planta d'uns grans magatzems. Vaig acceptar el lloc que em va cedir en Sergi i, mentre recordava les primeres penes d'amor que la Laura i jo havíem sublimat al ritme d'aquella música, vaig recitar amb més serenitat de la que sentia:

Dis l'oiseau, ô dis, emmène-moi,
Retournons au pays d'autrefois,
Comme avant, dans mes rêves d'enfant,
Pour cueillir, en tremblant,
Des étoiles, des étoiles.

Comme avant, dans mes rêves d'enfant,
Comme avant, sur un nuage blanc,
Comme avant, allumer le soleil,
Être faiseur de pluie,
Et faire des merveilles.

—Es va estimbar amb el cotxe a les corbes del Garraf.

—Però... ¿com? —vaig demanar pensant que hi devia estar involucrat algun altre vehicle. La Laura conduïa molt bé; no tan sols era hàbil sinó també prudent. Li agradava la conducció, tant, que la feia servir com a mètode per relaxar-se.

—Ningú no ho sap —va dir en Sergi i, quan vam passar al costat de l'Anna i la Raquel, envoltades de parents donant-los el condol, va abaixar la veu per afegir—: L'únic testimoni, el conductor d'un tot terreny que anava en direcció contrària, creu que va poder quedar enlluernada pels seus fars.

Aleshores, mentre ens aturàvem un pèl separats de la gent per parlar amb més llibertat, en Sergi em va explicar que l'accident s'havia produït el vint-i-quatre de setembre a les dues de la matinada. La Laura, possiblement encogada pels llums de l'altre vehicle, havia reaccionat amb excessiva brusquedat i el més que probable cop de volant desproporcionat l'havia fet perdre el control del cotxe. En aquella carretera tan estreta, no havia tingut marge de maniobra per rec-

tificar i s'havia estimbat pels espadats que queien drets fins al mar. No havia anat a parar a l'aigua perquè uns matolls compactes de llentiscle n'havien aturat la caiguda. El cotxe havia quedat panxa amunt. Aleshores, però, el conductor del tot terreny que va aturar-se a auxiliar-la encara no sabia que havia quedat retinguda allí, uns cinc metres sobre el mar. Tampoc no sabia que ja era morta. Havia mort a l'acte amb la base del crani fracturada. El conductor havia trucat als Mossos d'Esquadra, que havien localitzat el vehicle i s'havien encarregat d'avisar els bombers, ja que sense la seva col·laboració hauria estat impensable rescatar el Volkswagen de la Laura. Quan el dia clarejava, amb l'ajuda d'una grua, l'havien hissat. A les vuit del matí, els Mossos havien trucat a en Bàsil, que havia encaixat la notícia molt malament.

Vaig observar l'Anna, en aquell moment premsada entre els braços i el pit compactes de l'home que havia estat assegut al meu costat. L'home parlava amb ella gairebé a cau d'orella, com si li fes confidències, que l'Anna escoltava amb un posat entre desinteressat i escèptic.

—¿Qui és aquell paio? —vaig demanar a en Sergi.

—¿Aquell? —va dir arrufant el seu nas gros d'una manera gairebé imperceptible; jo potser no m'hauria adonat de la ganyota si, prèviament, la cara de l'Anna no m'hi hagués predisposat—... Aquell és en Joan Mascaró, el psiquiatre.

—¿El psiquiatre? ¿El psiquiatre de qui? ¿De la família en aquests moments de dol? —vaig demanar convençuda que els costums nord-americans de córrer al psicoanalista a la més mínima dificultat que oferís la vida començaven a des- embarcar també al meu país.

En Sergi va mirar-me uns instants, desconcertat.

—No. El de la Laura.

—¿El de la Laura? —vaig repetir com si fos idiota. I em vaig sentir obligada a afegir un aclariment que encara em deixava més en evidència—: La Laura no me n'havia dit res. ¿Feia gaire que hi anava?

—Anys. Exactament, no ho sé però em sembla que uns quants.

No me'n sabia avenir. ¿La Laura tenia problemes que la portaven a veure un psiquiatre i no me n'havia dit mai res? ¿La nostra amistat no es mereixia que s'hagués sincerat amb mi?

En Sergi em va endevinar el pensament.

—No li ho tinguis en compte. Era una qüestió de la qual rarament parlava. I, quan ho feia, li sortia un mal humor que a mi em feia imaginar que la relació entre ella i en Joan Mascaró no era fluida. Segur que t'ho va voler estalviar.

Probablement tenia raó en Sergi. Al capdavall, jo tampoc no l'havia informat amb puntualitat de totes les meves divergències amb en Derek. Simplement, dos mesos després d'haver-me'n separat, li ho vaig comunicar i poca cosa més. De vegades, hi ha qüestions que es fa avorrit explicar-les fins i tot, o sobretot, a la gent que t'estimes. I d'altres, per la raó que sigui, prefereixes guardar-te-les per a tu.

—Però ¿tenia algun problema greu, alguna malaltia?

—No ho sé. Amb mi, la Laura era la de sempre —se li van omplir els ulls de llàgrimes. Es va passar el dors de la mà per les parpelles i va escurar-se la gola abans de prosseguir—: continuava sent l'amiga propera i cordial de sempre. Tot i que t'he d'admetre que en els darrers temps amb la gent del despatx no era ben bé la mateixa, especialment amb aquells que la treien de polleguera: l'arquitecte tècnic i la recepcio-

nista, tots dos amb un caràcter que topava amb el d'ella. Tant amb l'un com amb l'altra, arribava a ser molt criticaire...

—¿Criticaire? —Em vaig sorprendre. No era propi de la Laura.

—Criticaire i tossuda. Molt tossuda. Quan ficava la banya en un forat no hi havia manera de fer-la canviar d'opinió, t'ho asseguro.

Aquell «t'ho asseguro» va anar acompanyat del pas d'una ombra pels ulls d'en Sergi. Vaig estar a punt de demanar-li per què, però no vaig gosar. Potser només eren imaginacions meves. Vaig estimar-me més conèixer què opinava de l'accident.

—¿A què et refereixes? —va preguntar.

—A res en concret. Vull dir que aquesta mort quadra poc amb la Laura. Una dona tan bona conductora... No crec que mai hagués tingut ni tan sols una rascada.

—Tens raó. Però la forma de morir no es tria —es va aturar el temps d'un pensament i, després, va dir—: I l'accident lliga menys amb la Laura que havia estat que no pas amb la que era actualment.

Vaig esperar que s'expliqués millor.

—Des d'abans de l'estiu, la Laura semblava una mica dis-treta.

Allò també era una novetat.

—¿Així, penses que l'accident podria haver estat una dis-tracció més que no pas l'efecte de l'encegament?

En Sergi va arronsar les espatlles:

—No ho sabrem mai, Gina, no t'hi capfiquis —va dir. I em va prémer l'avantbraç amb simpatia.

—Gina!

Em vaig girar cap a l'Anna, que em reclamava, però, abans no tingués temps d'acostar-m'hi, un altre dels assistents va requerir la seva atenció. Vaig aprofitar per anar cap a en Bàsil.

Ens vam abraçar càlidament, com si la nostra fos una relació d'anys, plena d'una gran complicitat. I no era així; de fet, amb prou feines ens havíem tractat. La Laura havia conegut en Bàsil després que jo m'hagués instal·lat a Califòrnia i, per tant, els meus contactes amb ell van ser escassíssims: alguna conversa telefònica en absència de la Laura i algunes hores compartides en ocasió dels meus dos únics viatges a Barcelona al llarg de tots aquells anys. De manera que la meva intimitat amb ell era nul·la, i la meva simpatia cap a ell passava a través de la Laura, del seu amor, la seva admiració, la seva devoció. Això sí, he de confessar que en Bàsil resultava un home encantador, no tan sols pel rostre atractiu i un cos atlètic que et deixava sense alè, sinó també per la seva simpatia desbordant, el riure fàcil, les atencions afalagadores i una gran facilitat per al llenguatge. Jo entenia que la Laura se n'hagués enamorat bojament.

En Bàsil em va rebre entre els seus braços com si em considerés un vincle entranyable amb la seva dona. Vam estar uns segons en silenci. Després vam iniciar una conversa un pèl titubejant. Al cap d'una estona, ja parlàvem amb més naturalitat. Em va explicar l'accident i, en fer-ho, va tornar a plorar, abatut.

—Però ¿què hi feia a les dues de la matinada, a les costes del Garraf? —li vaig demanar.

—Res —va respondre—. Ja la coneixies: quan tenia un neguit, se'l feia passar escoltant la passió de Sant Mateu o

Turandot o el que fos, mentre conduïa a tota velocitat per alguna autopista.

—El Garraf no és una autopista —vaig interrompre'l.

—No hi fa res. Li agradava qualsevol carretera mentre pogués ventilar-hi l'ansietat.

—¿I quin era el motiu del desassossec?

—No haver guanyat el concurs, esclar.

—¿Quin concurs?

—El que havia estat convocat per remodelar el MNAC.

—És veritat que em va comentar que s'hi havia presentat, però no sabia que ja fos pública la decisió.

—Sí. Fa uns dies, i no li van adjudicar a ella la remodelació.

Vaig intentar fer memòria. Tal vegada, durant les setmanes que vaig estar atabalada tancant l'apartament a Palo Alto i preparant-me per a l'any sabàtic, la Laura m'havia enviat un missatge fent-m'ho saber i jo no l'hi havia contestat. Em vaig dir que, més tard, revisaria la meva correspondència electrònica amb ella.

En Bàsil em va acomiadar:

—Vine algun dia a casa, Gina. M'agradarà regalar-te algunes coses de la Laura.

Li vaig respondre que ho faria i el vaig deixar per acostar-me a l'Anna.

No va ser fàcil parlar amb ella. Estava tensa i se la veia poc predisposada a la conversa.

—No em trobo bé, Gina. M'estimaria més que ens veiéssim d'aquí a uns dies.

—Com vulguis, Anna. Ja saps que pots comptar amb mi per al que calgui.

Va tancar els ulls i va repenjar el front sobre el meu coll de tal manera que sentia el seu alè sobre la meva pell, com una humitat càlida que m'esborrifava els pèls del clatell. Vaig ensumar la seva olor com quan era adolescent i em venia a dir bona nit. Aleshores, en veu baixa va pronunciar unes paraules estranyes que jo no havia de ser capaç d'entendre fins força dies més tard:

—Ara descansa en pau la meva filla; per fi el mirall ha alliberat el seu esperit.

No vaig tenir temps de demanar-li què havia volgut dir, perquè la Raquel va acostar-se per avisar-nos que havíem d'anar al crematori.

—¿Ens acompanyes? —em va demanar.

Li vaig dir que sí i vam caminar cadascuna a un costat de l'Anna.

Un cop vaig haver recuperat les meves coses al port de Barcelona i vaig haver pres possessió de l'apartament que m'havien deixat a la Vila Olímpica, vaig trucar a en Sergi per quedar amb ell l'endemà i, també, per demanar-li en quin punt exacte de la carretera s'havia produït l'accident. No podria haver-ne explicat la raó, però necessitava veure el lloc on la Laura s'havia matat.

Com que la carretera era excessivament estreta per aturar-me a la corba fatídica sense risc de provocar un accident o, si més no, una rascada a la carrosseria del Seat de lloguer, vaig haver d'aparcar el cotxe uns centenars de metres més enllà. Vaig anar caminant fins al revolt i em vaig detenir al lloc on vaig imaginar-me que la Laura s'havia estibat. Vo-

lia ser conscient de la mort de la meva amiga i vaig provar de visualitzar la caiguda per aquell penya-segat de blanques roques calcàries, gairebé vertical. Vaig veure el cotxe tombant-se sobre ell mateix, desplomant-se, colpejant alguns dels reptjons que aquí i allà es formaven a la paret. Vaig suposar que en el descens havia topat amb algun dels pins petits i inclinats pels vents i amb algun dels matolls de llentiscle. Vaig imaginar que un dels que eren més a la vora de l'aigua havia aturat el Volkswagen i l'havia mantingut suspès sobre el punt on, més avall, es formava l'espuma blanca de les ones contra els roquissers. Després es devia haver immobilitzat, com immòbil semblava també el mar tranquil que s'estenia enllà de les randes espumoses.

Dues gavines que planaven damunt d'un corrent d'aire van xisclar.

Amb els ulls tancats, vaig representar-me aquell paisatge, bonic però imponent, de nit. El vaig recrear més tenebrós i molt fosc, tant que la Laura no devia haver vist res en caure, només devia haver intuït allò que l'esperava uns metres més avall. Tal vegada havia pogut escoltar el soroll de les ones batent contra els esculls. O ni això, perquè potser s'havia trencat el coll just a l'inici del descens. Vaig adornar-me que, per l'hora, havia mort just quan jo sobrevolava l'Atlàntic dins la panxa d'un Airbus de British Airways.

Vaig mirar el mar i vaig recordar la Laura dels nostres tretze, setze, vint, vint-i-quatre anys... La Laura, d'ulls foscos, celles espesses i llavis carnosos. La Laura, amigable, xerraire, enèrgica. Tot i la representació mental de l'accident, encara em costava fer-me a la idea que ja no hi era. Tenia la sensació que, en qualsevol moment, podia aparèixer per dir-

me: «Ei, Gina...». En el cas d'haver tingut aquesta oportunitat, li hauria demanat si realment li havia resultat un cop exasperant que no els haguessin adjudicat la remodelació del museu. ¿Tant perquè necessités desfogar-se per les corbes del Garraf? Vaig sospirar i vaig imaginar que en Sergi m'ho podria explicar, tot i que, ara, asseguda damunt les roques blanques i sobre el mar blau, se'm feia estrany que no me n'hagués dit res durant el funeral, que només en Bàsil hagués esmentat la bufetada que havia significat per a la Laura, quan segur que també ho havia estat per a tot l'equip de l'atelier d'arquitectura. esclar que, coneixent la Laura, s'ho devia haver pres més a pit que ningú.

En parlaria amb en Sergi, vaig dir-me mentre llençava una pedra pels espadats i n'observava la trajectòria. Em vaig espolsar les mans i vaig tornar cap al cotxe.

Quan posava la clau al pany, vaig recordar la frase de l'Anna: per fi el mirall ha alliberat el seu esperit.

¿Què havia volgut dir? Li ho hauria de demanar.